

5.5.2 Výchova k občanství

Charakteristika vyučovacího předmětu

Výchova k občanství se zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb. Otevírá cestu k realistickému sebepoznání a poznávání osobnosti druhých lidí a k pochopení vlastního jednání i jednání druhých lidí v kontextu různých životních situací. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem a rozvíjí jejich orientaci ve světě financí. Přibližuje žákům úkoly důležitých politických institucí a orgánů, včetně činností armády, a ukazuje možné způsoby zapojení jednotlivců do občanského života. Učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti.

Obsahové, časové a organizační vymezení vyučovacího předmětu

Do předmětu je implementována Etická výchova jako doplňující vzdělávací obor.

Vzhledem k podobnosti a návaznosti témat byl do Výchovy k občanství v 8. a 9. ročníku implementován tematický okruh vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví Změny v životě člověka a jejich reflexe, Zdravý způsob života a péče o zdraví, Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence. V 8. ročníku je naplňován očekávaný výstup VZ-9-1-13 (uvádí do souvislostí zdravotní a psychosociální rizika spojená se zneužíváním návykových látek a životní perspektivu mladého člověka; uplatňuje osvojené sociální dovednosti a modely chování při kontaktu se sociálně patologickými jevy ve škole i mimo ni; v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc sobě nebo druhým). V 9. ročníku je naplňován očekávaný výstup VZ-9-1-01 (respektuje přijatá pravidla soužití mezi spolužáky i jinými vrstevníky a přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v komunitě), VZ-9-1-11 (respektuje změny v období dospívání, vhodně na ně reaguje; kultivovaně se chová k opačnému pohlaví), VZ-9-1-12 (respektuje význam sexuality v souvislosti se zdravím, etikou, morálkou a pozitivními životními cíli; chápe význam zdrženlivosti v dospívání a odpovědného sexuálního chování), VZ-9-1-14 (vyhodnotí na základě svých znalostí a zkušeností možný manipulativní vliv vrstevníků, médií, sekt; uplatňuje osvojené dovednosti komunikační obrany proti manipulaci a agresi). V rámci volby povolání jsou v 8. a 9. ročníku naplňovány očekávané výstupy ze vzdělávací oblasti Člověk a práce, tematický okruh: Svět práce.

Předmět Výchova k občanství je úzce provázán s průřezovými tématy. Téma Osobnostní a sociální výchova má blízko k tématům lidská setkání, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití (Člověk ve společnosti), podobnost a odlišnost lidí, vnitřní svět člověka, osobní rozvoj (Člověk jako jedinec). V okruhu Člověk, stát a právo, kde jsou tematizovány principy demokracie a demokratického rozhodování, jsou naplňovány okruhy průřezového tématu Výchova demokratického občana. V okruhu Řízení, lidská a občanská práva je kladen důraz na participaci jednotlivců.

Předmět Výchova k občanství je také důležitým prostorem pro realizaci průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, kde jsou zdůrazňovány sociální, ekonomické, právní a kulturní souvislosti v evropské a globální dimenzi (Mezinárodní vztahy, Globální svět). Objasňuje také vazby mezi lokální, národní, evropskou a globální úrovní uvažování, rozhodování a jednání.

Vazba průřezového tématu Multikulturní výchova na Výchovu k občanství je dána především tématy, která se zabývají vzájemnými interkulturními vztahy (Člověk ve společnosti, Mezinárodní vztahy, Globální svět).

Environmentální výchova odkrývá souvislosti mezi ekologickými, technicko-ekonomickými a sociálními jevy s důrazem na význam preventivní obezřetnosti v jednání a další principy udržitelnosti rozvoje (Člověk ve společnosti, Člověk, stát a hospodářství, Mezinárodní vztahy, globální svět).

Výchovou k občanství prolíná také průřezové téma Mediální výchova, a to zejména tím, že se média jako sociální instituce podílejí na utváření podob a hodnot moderní doby. Mediální výchova je tak zaměřena na systematické vytváření kritického odstupu od mediálních sdělení a na schopnost interpretovat mediální sdělení z hlediska jeho informační kvality (Člověk ve společnosti, Člověk jako jedinec, Člověk, stát a právo, Člověk, stát a hospodářství, Mezinárodní vztahy, Globální svět).

Týdenní časová dotace v ročnících											
1.	2.	3.	4.	5.	1. stupeň celkem	6.	7.	8.	9.	2. stupeň celkem	Celkem
0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	4	4

Výchovné a vzdělávací strategie

Smyslem a cílem předmětu je vybavit žáky souborem klíčovým kompetencí, které představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. K rozvoji těchto kompetencí využíváme následující strategie:

Kompetence k učení

- vedeme žáky k vyhledávání a třídění informací a na základě jejich pochopení k efektivnímu využívání v procesu učení a v praktickém životě,
- podporujeme u žáků poznání smyslu a cíle učení, získání pozitivního vztahu k učení, posouzení vlastního pokroku a určení překážek či problémů bránících učení,
- učíme žáky naplánovat si, jakým způsobem by mohli své učení zdokonalit, kriticky zhodnotit výsledky svého učení a diskutovat o nich.

Kompetence k řešení problémů

- učíme žáky vnímat nejružnější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpoznávat a pochopit problémy, přemýšlet o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslet a naplánovat způsob řešení problémů a využívat k tomu vlastního úsudku a zkušeností,

- vedeme Žáky k vyhledávání informací vhodných k řešení problému, nacházení jejich shodných, podobných a odlišných znaků, využívání získaných vědomostí a dovedností k objevování různých variant řešení, nenechání se odradit případným nezdarem a vytrvalému hledání konečného řešení problému,
- vybízíme Žáky, aby ověřovali prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikovali při řešení obdobných nebo nových problémových situací, aby sledovali vlastní pokrok při zdolávání problémů,
- vedeme Žáky ke kritickému myšlení, činění uvážlivých rozhodnutí; aby je byli schopni obhájit, uvědomovali si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotili.

Kompetence komunikativní

- vedeme Žáky k formulaci a vyjadřování svých myšlenek a názorů v logickém sledu, aby se vyjadřovali výstižně, souvisle a kultivovaně,
- učíme Žáky naslouchat promluvám druhých lidí, porozumět jim, vhodně na ně reagovat, účinně se zapojovat do diskuze, obhajovat svůj názor a vhodně argumentovat,
- učíme Žáky využívat informační a komunikační prostředky pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolím,
- vedeme Žáky k využívání získaných komunikativních dovedností k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.

Kompetence sociální a personální

- vedeme Žáky, aby účinně spolupracovali ve skupině, podíleli se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňovali kvalitu společné práce,
- usilujeme o to, aby se každý Žák podílel na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispíval k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytnul pomoc nebo o ni požádal,
- vyzýváme Žáky, aby přispívali k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápali potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňovali zkušenosti druhých lidí, respektovali různá hlediska a čerpali poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají,
- vedeme Žáky k vytváření pozitivní představy o sobě samém, která podporuje jejich sebedůvěru a samostatný rozvoj;
- vedeme Žáky k ovládnutí a řízení svého jednání a chování tak, aby dosáhli pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.

Kompetence občanské

- vedeme Žáky, aby respektovali přesvědčení druhých lidí, vážili si jejich vnitřních hodnot, byli schopni vcítit se do situací ostatních lidí, odmítali útlak a hrubé zacházení, uvědomovali si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí,
- učíme Žáky chápat základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy a být si vědomi svých práv a povinností,
- vedeme Žáky k respektování, ochraně a ocenění našich tradic a kulturního i historického dědictví,

- vedeme žáky k pochopení základních ekologických souvislostí a environmentálních problémů, respektování požadavků na kvalitní životní prostředí, rozhodování se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti.

Kompetence pracovní

- zadáváme úkoly, při nichž žák využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření,
- vedeme žáky k tomu, aby přistupovali k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot,
- vedeme žáky k tomu, aby se orientovali v základních aktivitách potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a k jeho realizaci, chápali podstatu, cíl a riziko podnikání, aby rozvíjeli své podnikatelské myšlení.

Kompetence digitální

- vedeme žáky k zapojování se do společnosti a do občanského života prostřednictvím digitálních technologií,
- vedeme žáky k rozvíjení a uplatňování odpovědného chování a jednání v digitálním světě,
- podporujeme utváření a rozvíjení etického a právního povědomí pro situace v digitálním prostředí.

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost Vyučovací předmět: Výchova k občanství				
Očekávané výstupy z RVP ZV	Školní výstupy	Učivo	Průřezová témata, mezipředmětové vztahy	Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření
6. ročník				
Člověk ve společnosti				

VO-9-1-04 uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích	Žák: - si uvědomuje význam společných pravidel a norem ve školním kolektivu - uvědomuje význam vzdělání - iniciativně vstupuje do vztahů s vrstevníky a dokáže rozlišit jejich nabídky k aktivitě a na nevhodné reaguje asertivně - na příkladech doloží přínos spolupráce při řešení konkrétních úkolů a dosahování cílů ve škole	Naše škola (Život ve škole, práva a povinnosti žáků, význam a činnost žákovské samosprávy, společná pravidla a normy; vklad vzdělání pro život) Iniciativa a tvořivost (renatalizace, nácvik tvořivosti, prosociální aspekt iniciativy a tvořivosti ve školním prostředí, psychická a fyzická pomoc, ochota ke spolupráci, přátelství)	Z - územní jednotky D - památná místa, státní svátky, dějiny jako znak národa Čj - naslouchání, dialog Inf - vyhledávání informací a komunikace Vk - vztahy mezi lidmi a formy soužití	VO-9-1-04p respektuje mravní principy a pravidla společenského soužití VO-9-1-04p uplatňuje vhodné způsoby komunikace v různých životních situacích a rozlišuje projevy nepříměřeného chování a porušování společenských norem
EV-9-1-03 analyzuje a aplikuje empatii v kolektivu				
EV-9-1-04 nahrazuje agresivní a pasivní chování asertivním chováním, neagresivním způsobem obhajuje svá práva				

			OSV9 - rozvoj dovedností pro kooperaci, dovednost odstoupit od vlastního nápadu, navázat na druhé; schopnost řešení konfliktů, podřízení se, vedení a organizování práce skupiny OSV10 - dovednosti řešení problémů a rozhodování se OSV11 - postoje a hodnoty a jejich projevy v chování lidí; pomáhající a prosociální chování VDO1 - otevřené partnerství a demokratické společenství ve škole VDO2 - práva a povinnosti občana MV4 - rozpoznání názoru a postoje autora sdělení, rozpoznání manipulace MV5 - vliv médií na každodenní život, uspořádání dne, konverzační témata, postoje, chování	
VO-9-1-04 uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích	Žák: - zdůvodní roli obecního zastupitelstva pro život v obci - vyjádří vztah k místu, kde žije - se chová šetrně ke kulturním památkám a přírodním objektům	Naše obec, region, kraj (důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice; ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku)	VMEGS1 - lidová slovesnost, zvyky a tradice národů v Evropě MKV1 - poznávání vlastního kulturního zakotvení EV3 - ochrana přírody a kulturních památek; právní řešení, příklady z okolí EV4 - naše obec (příroda a kultura obce a její ochrana, instituce)	VO-9-1-04p respektuje mravní principy a pravidla společenského soužití VO-9-1-04p uplatňuje vhodné způsoby komunikace v různých životních situacích a rozlišuje projevy nepřiměřeného chování a porušování společenských norem

VO-9-1-01 objasní účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání	Žák: - dokáže vysvětlit pojem vlast - diskutuje o kladných a záporných projevech vztahu k vlasti a národu - vysvětlí, kdy a proč se používají státní symboly ČR - uvědomuje si význam úcty k památným místům - umí na příkladech uvést významné osobnosti a zdůvodnit jejich přínos	Naše vlast (pojem vlasti a vlastenectví; zajímavá a památná místa, co nás proslavilo, významné osobnosti; státní symboly, státní svátky, významné dny)	VMEGS1 - události a artefakty v blízkém okolí mající vztah k Evropě VMEGS2 - naše vlast, státní a evropské symboly VMEGS3 - kořeny a zdroje evropské civilizace; klíčové mezníky evropské historie <i>Z - Česká republika</i> <i>Hv - státní hymna</i> <i>D - dějiny ČR</i>	
VO-9-1-02 rozlišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu				
EV-9-1-05 rozlišuje manipulační působení médií a identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory		Pozitivní vzory versus pochybné idoly (senzibilace pro rozlišování vzorů, vliv reálných vzorů a vhodné literární prameny)	OSV6 - chyby při poznávání lidí MV2 - vnímání rozdílu mezi realitou a stavem prezentovaným v médiích (např. nereálný vzhled lidí na sociálních sítích) MV4 - rozpoznání názoru a postoje autora sdělení, rozpoznání manipulace MV5 - vliv médií na každodenní život, uspořádání dne, konverzační témata, postoje, chování	
Člověk, stát a právo				
VO-9-4-02 rozlišuje a porovnává úkoly jednotlivých složek státní moci ČR i jejich orgánů a institucí, uvede	Žák: - uvede příklady činnosti státní správy a samosprávy na úrovni obce	Právní základy státu (státní občanství ČR; Ústava ČR; složky státní moci, jejich orgány a instituce, obrana státu)	<i>Z - územní jednotky státní správy a samosprávy</i>	VO-9-4-02p uvede základní prvky fungování demokratické společnosti

příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu	- popíše základní funkce složek státní moci	Státní správa a samospráva (orgány a instituce státní správy a samosprávy, jejich úkoly)	VDO1 - škola jako model otevřeného a demokratického společenství, formy participace žáků na životě školy, aktivní zapojení žáků do žakovského parlamentu VDO2 - práva a povinnosti občana VDO3 - obec jako základní jednotka samosprávy státu, společenské organizace a hnutí VDO4 - principy demokracie; význam ústavy jako základního zákona země	VO-9-4-02p chápe státoprávní uspořádání České republiky, zákonodárných orgánů a institucí státní správy VO-9-4-02p uvede symboly našeho státu a zná způsoby jejich užívání
--	---	---	--	---

7. ročník				
Očekávané výstupy z RVP ZV	Školní výstupy	Učivo	Průřezová témata, mezipředmětové vztahy	Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření
Člověk ve společnosti				
VO-9-1-03 kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí	Žák: - dokáže vysvětlit obsah pojmu kultura - uvede příklady kulturních institucí a kulturních akcí - rozlišuje fakta, názory a manipulativní prvky v mediálním sdělení	Kulturní život (rozmanitost kulturních projevů, kulturní hodnoty, kulturní tradice, kulturní instituce, masová kultura, prostředky komunikace) Podpora pozitivního působení televize a médií (nabídka pozitivních zdrojů v médiích, eliminace vlivu agrese, zvládání agrese, rozlišování mezi realitou a pseudorealitou, účinná obrana	Čj - čtení (věcné, kritické), naslouchání (praktické, věcné, kritické); kultura Inf - vyhledávání informací a komunikace OSV8 - efektivní strategie asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci	
VO-9-1-05 objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje				VO-9-1-05p rozpozná hodnoty přátelství a vztahů mezi lidmi a je ohleduplný ke starým nemocným a postiženým spoluobčanům

k menšinám		proti manipulaci médií, média a volný čas)	VMEGS1 - lidová slovesnost, zvyky a tradice národů v Evropě MKV1 - poznávání vlastního kulturního zakotvení MKV4 - multikulturalita současného světa; komunikace s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, vstřícný postoj k odlišnostem EV3 - ochrana přírody a kulturních památek; právní řešení, příklady z okolí EV4 - naše obec (příroda a kultura obce a její ochrana, instituce) MV1 - rozlišování zábavních prvků ve sdělení od informativních, chápání podstaty sdělení MV2 - vnímání rozdílů mezi realitou a stavem prezentovaným v médiích (např. nerealný vzhled lidí na sociálních sítích) MV4 - rozpoznání názoru a postoje autora sdělení, rozpoznání manipulace MV5 - vliv médií na každodenní život, uspořádání dne, konverzační témata, postoje, chování	VO-9-1-05p respektuje kulturní zvláštnosti, názory a zájmy minoritních skupin ve společnosti
EV-9-1-05 rozlišuje manipulační působení médií a identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory				
VO-9-1-04 uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích	Žák: - popíše situace ohrožení a nouze, kdy je potřeba pomáhat druhým	Lidská setkání (přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, rovnost a nerovnost, rovné postavení mužů a žen, lidská	OSV6 - vzájemné poznávání; chyby při poznávání lidí	VO-9-1-04p respektuje mravní principy a pravidla společenského soužití

	- popíše projevy lidské solidarity - navrhne, jak může konkrétně pomoci lidem v nouzi, v případě ohrožení nebo při obraně státu	solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti)	OSV7 - chování podporující dobré mezilidské vztahy; empatie, respektování, pomoc druhým OSV8 - dovednosti verbální a neverbální komunikace; naslouchání druhým; vedení dialogu; komunikace v různých situacích; řešení konfliktů	VO-9-1-04p uplatňuje vhodné způsoby komunikace v různých životních situacích a rozlišuje projevy nepřiměřeného chování a porušování společenských norem
VO-9-1-05 objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám	Žák: - uplatňuje zásady společenského chování v různých životních situacích - na příkladech objasní asertivní, pasivní a agresivní chování - navrhne, jak efektivně a nenásilně řešit neshody nebo konflikty - objasní důsledky lidské nesnášlivosti a navrhne, jak čelit projevům lidské nesnášlivosti - projevuje respekt ke kulturním rozmanitostem a k právům druhých - na příkladech objasní výhody spolupráce	Vztahy mezi lidmi (osobní a neosobní vztahy, mezilidská komunikace, konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášlivosti) Zásady lidského soužití (morálka a mravnost, svoboda a vzájemná závislost, pravidla chování)	OSV9 - rozvoj dovedností pro kooperaci, dovednost odstoupit od vlastního nápadu, navázat na druhé; schopnost řešení konfliktů, podřízení se, vedení a organizování práce skupiny OSV10 - dovednosti pro řešení problémů, i v mezilidských vztazích OSV11 - postoje a hodnoty a jejich projevy v chování lidí; pomáhající a prosociální chování MKV1 - člověk jako součást etnika; respektování zvláštností různých etnik MKV2 - vztahy mezi kulturami, vzájemné obohacování, konflikty vycházející z rozdílů MKV3 - rovnocennost všech etnických skupin a kultur MKV4 - multikulturalita současného světa; komunikace s příslušníky odlišných	VO-9-1-05p respektuje kulturní zvláštnosti, názory a zájmy minoritních skupin ve společnosti VO-9-1-05p rozpoznává hodnoty přátelství a vztahů mezi lidmi a je ohleduplný ke starým, nemocným a postiženým spoluobčanům
VO-9-1-06 rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášlivosti				VO-9-1-06p je seznámen s nebezpečím rasismu a xenofobie

			sociokulturních skupin, vstřícný postoj k odlišnostem MKV5 - osobní odpovědnost za odstranění diskriminace a předsudků vůči etnickým skupinám; nekonfliktní život v multikulturní společnosti; lidská práva <i>Vk - vztahy mezi lidmi a formy soužití</i>	
EV-9-1-07 je vnímavý k sociálním problémům, v kontextu své situace a svých možností přispívá k jejich řešení	Žák: - na základě empatického vnímání přemýšlí nad konkrétní pomocí	Iniciativa ve ztížených podmínkách (pozitivní formulace problému, pomoc anonymnímu člověku, veřejná osobní angažovanost)	OSV11 - pomáhající a prosociální chování (člověk neočekává protislužbu) MKV2 - lidská solidarita; tolerance empatie	
EV-9-1-06 spolupracuje v obtížných sociálních situacích			MKV5 - odpovědnost a přispění každého jedince za odstranění diskriminace a předsudků vůči etnickým skupinám	
EV-9-1-01 komunikuje otevřeně, pravdivě, s porozuměním pro potřeby druhých a přiměřeně situaci	Žák: - volí vhodný způsob komunikace	Otevřená komunikace (úrovně komunikace, zásady verbální komunikace, komunikační chyby, dialog, komunikace ve ztížených podmínkách) Aktivní naslouchání (cíle, výhody, zásady, způsob a nácvik aktivního naslouchání) Obrana před manipulací - asertivní techniky (manipulace, vysvětlení a nácvik jednotlivých asertivních	OSV8 - aktivní naslouchání, dovednosti pro verbální i neverbální sdělování, komunikace v různých situacích; efektivní strategie asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresí a manipulaci	
EV-9-1-10 aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy				
EV-9-1-04 nahrazuje agresivní a pasivní chování asertivním chováním, neagresivním způsobem				

obhájí své práva		technik)		
EV-9-1-08 analyzuje etické aspekty různých životních situací	Žák: - rozumí pojmu hodnota a stanoví si Žebříček hodnot	Etické hodnoty (zdroje techniky, osobní odpovědnost, smysl Života, aplikace mravních zásad a hodnoty, ctnosti, svědomí a jeho rozvoj, profesní etika)	OSV2 - moje psychika (postoje, hodnoty) OSV11 - povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlnost, respektování; pomáhající a prosociální chování; praktická etika	
Člověk, stát a hospodářství				
VO-9-3-01 rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, včetně duševního vlastnictví, a způsoby jejich ochrany, uvede příklady	Žák: - na konkrétních příkladech uvede různé druhy vlastnictví - diskutuje o různých možnostech ochrany vlastnictví	Majetek, vlastnictví (formy vlastnictví hmotné a duševní vlastnictví, jejich ochrana, hospodaření s penězi, majetkem a různými formami vlastnictví)	M - finanční gramotnost Inf - sestavení rozpočtu do tabulky; vyhledávání informací na internetu (srovnání bank, kurz)	
VO-9-3-02 sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti VO-9-3-07 rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků	Žák: - uvede příklady příjmů a výdajů domácnosti - vysvětlí zásady hospodárnosti na jednoduchém rozpočtu domácnosti - uvede příklady příjmů a výdajů obecního a státního rozpočtu	Hospodaření (rozpočet domácnosti, úspory, investice, úvěry, splátkový prodej, leasing, rozpočet státu)	OSV3 - regulace vlastního jednání a prožívání, osobní materiální přání (Opravdu potřebuji vše, co si přeji?); hospodaření s penězi OSV11 - analýza vlastních i cizích postojů a hodnot a jejich projevů v chování lidí MV1 - kritický přístup ke zpravodajství a reklamě; hledání rozdílu mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením; chápání podstaty mediálního sdělení – reklama na půjčky MV2 - rozpoznání faktického a fiktivního obsahu sdělení, prezentování zkreslené reality	VO-9-3-02p stručně popíše sociální, právní a ekonomické otázky rodinného života a rozlišuje postavení a role rodinných příslušníků VO-9-3-02p sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti VO-9-3-07

ze státního rozpočtu			v médiích (influenceři, prezetování luxusu)	uvědomuje si význam sociální péče o potřebné občany
VO-9-3-03 na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení	Žák: - na příkladech objasní možnosti hotovostního a bezhotovostního placení	Peníze (formy placení)	MV4 - identifikování názorů a postojů autora sdělení; výrazové prostředky a jejich uplatnění pro vyjádření či zastření názoru a postoje i pro záměrnou manipulaci; skrytá reklama na sociálních sítích	VO-9-3-03p ukáže na příkladech vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, vysvětlí, k čemu slouží bankovní účet
EV-9-1-09 se rozhoduje uvážlivě a vhodně v každodenních situacích a nevyhýbá se řešení osobních problémů	Žák: - rozumí pojmu hodnota a uvažuje o rozumném nakládání s penězi	Ekonomické hodnoty (osobní odpovědnost, rozumné nakládání s penězi)		

8. ročník				
Očekávané výstupy z RVP ZV	Školní výstupy	Učivo	Průřezová témata, mezipředmětové vztahy	Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření
Člověk jako jedinec				
VO-9-2-01 objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života	Žák: - vnímá vliv prožitých událostí na formování osobnosti - uvědomuje si význam motivace - objasní vliv svých osobních vlastností na spolupráci a vlastní práci - uvede, proč je vůle důležitá při dosahování cílů a překonávání překážek	Podobnost a odlišnost lidí (projevy chování, rozdíly v prožívání, myšlení a jednání, osobní vlastnosti, dovednosti a schopnosti, charakter, vrozené předpoklady, osobní potenciál) Vnitřní svět člověka (vnímání, prožívání, poznávání a posuzování skutečnosti, sebe i druhých lidí, systém osobních hodnot,	Čj - naslouchání (praktické, věcné, kritické) P - životní styl Inf - zásady bezpečné elektronické komunikace Vk - rizika ohrožující zdraví a jejich prevence; vztahy mezi lidmi a formy soužití Ch - návykové látky	VO-9-2-01p chápe význam vzdělávání v kontextu s profesním uplatněním
VO-9-2-02				

posoudí vliv osobních vlastností na dosahování individuálních i společných cílů, objasní význam vůle při dosahování cílů a překonávání překážek		sebehodnocení, stereotypy v posuzování druhých lidí) Osobní rozvoj (životní cíle a plány, životní perspektiva, adaptace na životní změny, sebezměna, význam motivace, aktivity, vůle a osobní kázně při seberozvoji)	OSV1 - dovednosti pro učení a studium; schopnost řešit problémy OSV2 - můj vztah k sobě samému a k druhým lidem (rodina, spolužáci, kamarádi); moje tělo, moje psychika, postoje a hodnoty; zdravé a vyrovnané sebepojetí OSV3 - cvičení sebekontroly a sebeovládání, regulace vlastního jednání, vůle; stanovování osobních cílů a kroků k jejich dosažení OSV4 - dovednosti pro pozitivní naladění mysli; sociální dovednosti pro předcházení stresům v mezilidských vztazích OSV5 - rozvoj kreativity (pružnost nápadů, originalita, schopnost vidět věci jinak, uvést nápady do reality), tvořivost v mezilidských vztazích OSV6 - vzájemné poznávání se ve třídě, rodině OSV7 - chování podporující dobré vztahy, empatie, respektování, podpora; lidská práva jako regulativ vztahů	
VO-9-2-03 kriticky hodnotí a vhodně koriguje své chování a jednání				
VO-9-2-04 popíše, jak lze usměrňovat a kultivovat charakterové a volní vlastnosti, rozvíjet osobní přednosti, překonávat osobní nedostatky a pěstovat zdravou sebedůvěru				VO-9-2-04p formuluje své nejbližší plány
EV-9-1-02 respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí	Žák: - ve styku s vrstevníky preferuje pozitivní životní cíle, hodnoty a zájmy	Já - potenciální vzor pro druhé (smysl a cíl mého života, postoje, zodpovědný život, mé schopnosti a společnost, zdravý způsob života, autonomie a konformita lidských práv, svoboda a rovnost, potenciality člověka, pozitivní hodnocení druhých v obtížných situacích, občanská zralost) Jedinečnost a identita člověka (rozvoj sebevědomí, hodnotová orientace, rozvoj sebeovládání a morálního úsudku, selfmanagement, úvahy nad mravními zásadami, radost a optimismus v životě)		
EV-9-1-03 analyzuje a aplikuje empatii v kolektivu				
EV-9-1-09 se rozhoduje uvážlivě a vhodně v každodenních situacích a nevyhýbá se řešení osobních problémů				
EV-9-1-04	Žák:	Asertivní chování (přijatelný		

nahrazuje agresivní a pasivní chování asertivním chováním, neagresivním způsobem obhájí svá práva	- dokáže popsat znaky asertivního chování - zvládá asertivní techniky, neagresivním způsobem obhájí svá práva - Žák v modelové situaci předvede vhodné způsoby odmítnutí nabízené návykové látky	kompromis, konstruktivní kritika, přijetí pochvaly, požádání o laskavost, stížnost, otázka po důvodu, realizace svých práv, řešení konfliktu) Obrana před manipulací – asertivní techniky (manipulace, vysvětlení a nácvik jednotlivých asertivních technik)	OSV8 - aktivní naslouchání, komunikace v různých situacích; efektivní strategie asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci OSV9 - rozvoj dovedností pro kooperaci, dovednost odstoupit od vlastního nápadu, navázat na druhé; schopnost řešení konfliktů, podřízení se, vedení a organizování práce skupiny	
EV-9-1-02 respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí	Žák: - respektuje postoje a názory druhých	Duchovní rozměr člověka (obrana proti sektám, tolerance k lidem s jiným světovým názorem, informace o různých světových názorech)	OSV10 - dovednosti řešení problémů a rozhodování se; zvládání učebních problémů, problémů v seberegulaci OSV11 - postoje a hodnoty a jejich projevy v chování lidí; pomáhající a prosociální chování; povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlnost, respektování; pomáhající a prosociální chování; praktická etika MKV1 - jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti; respektování zvláštností různých etnik MKV2 - vztahy mezi kulturami, vzájemné obohacování, konflikty vycházející z rozdílů; osobní přispění k zapojení lidí z odlišného kulturního prostředí do	

			kolektivu; tolerance, empatie, solidarita MKV3 - rovnocennost všech etnických skupin a kultur MKV4 - vstřícný postoj k odlišnostem MKV5 - osobní odpovědnost za odstranění diskriminace a předsudků vůči etnickým skupinám; nekonfliktní život v multikulturní společnosti; zohlednění potřeb minoritních skupin; lidská práva MV2 - vnímání rozdílů mezi realitou a stavem prezentovaným v médiích (např. nerealný vzhled lidí na sociálních sítích)	
Člověk, stát a právo				
VO-9-4-05 přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí, posoudí význam ochrany lidských práv a svobod	Žák: - uvede příklady základních lidských práv - diskutuje o ochraně základních práv a svobod	Lidská práva (základní lidská práva, práva dítěte, úprava lidských práv a práv dětí v dokumentech, poškozování lidských práv, šikana, diskriminace)	D - lidská práva v zrcadle dějin Vk - vztahy mezi lidmi VDO1 - škola jako model otevřeného a demokratického společenství, formy participace žáků na životě školy, aktivní zapojení žáků do žakovského parlamentu VDO2 - práva a povinnosti občana, Listina základních práv a svobod; základní principy a hodnoty demokratického	VO-9-4-05p na příkladu vysvětlí, jak reklamovat výrobek nebo službu VO-9-4-05p uvede příklady, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele
EV-9-1-02 respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí	Žák: - objasní pojmy: empatie, takt	Úcta k lidské osobě (lidská práva, zdroje lidských práv, svoboda, rovnost, potenciality člověka, pozitivní hodnocení druhých v obtížných situacích, občanská zralost)		

VO-9-4-08 dodrží právní ustanovení, která se na něj vztahují, a uvědomuje si rizika jejich porušování	Žák: - dokáže vysvětlit rozdíl mezi právními a morálními normami - diskutuje o důsledcích porušování právních ustanovení - vyjmenuje orgány právní ochrany občanů - uvede příklad spolupráce orgánů právní ochrany	Právní řád České republiky (význam a funkce právního řádu, orgány právní ochrany občanů, soustava soudů, právní norma, předpis, publikování právních předpisů)	politického systému; vzájemná komunikace a spolupráce VDO3 - obec jako základní jednotka samosprávy státu, společenské organizace a hnutí; volební systémy, demokratické volby a politika (parlamentní, krajské, komunální volby) VDO4 - principy demokracie; význam ústavy jako základního zákona země MV5 - role médií v každodenním životě jednotlivce (vliv na uspořádání dne, konverzační témata, postoje, chování, politiku)	VO-9-4-08p uvědomuje si rizika porušování právních ustanovení a důsledky protiprávního jednání
VO-9-4-09 rozlišuje a porovnává úkoly orgánů právní ochrany občanů, uvede příklady jejich činnosti a spolupráce při postihování trestných činů				VO-9-4-09p uvede základní informace o sociálních, právních a ekonomických otázkách rodinného života a rozlišuje postavení a role rodinných příslušníků VO-9-4-09p vyřizuje své osobní záležitosti včetně běžné komunikace s úřady; požádá v případě potřeby vhodným způsobem o radu
VO-9-4-02 rozlišuje a porovnává úkoly jednotlivých složek státní moci ČR i jejich orgánů a institucí, uvede příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu	Žák: - vyjmenuje orgány zákonodárné moci ČR a popíše jejich činnost - vyjmenuje orgány výkonné moci ČR a popíše jejich činnost - vyjmenuje orgány soudní moci ČR a popíše jejich činnost	Právní základy státu (Ústava ČR, složky státní moci, jejich orgány a instituce, obrana státu)		VO-9-4-02p uvede základní prvky fungování demokratické společnosti VO-9-4-02p chápe státoprávní uspořádání České republiky, zákonodárných orgánů a institucí státní správy
VO-9-4-10 rozpozná protiprávní jednání, rozliší přestupek a trestný čin, uvede jejich příklady	Žák: - vysvětlí, co je protiprávní jednání, co je přestupek a co je trestný čin	Protiprávní jednání (druhy a postihy protiprávního jednání, včetně korupce, trestní postížitelnost, porušování předpisů v silničním provozu, porušování práv k duševnímu vlastnictví)		VO-9-4-10p rozeznává nebezpečí ohrožení sociálně patologickými jevy VO-9-4-10p v krizových situacích využívá služby pomáhajících organizací

VO-9-4-11 diskutuje o příčinách a důsledcích korupčního jednání				
VO-9-4-05 přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí, posoudí význam ochrany lidských práv a svobod	Žák: - dokáže vysvětlit pojmy: právní vztah, právní odpověď - rozlišuje účastníky právních vztahů	Právo v každodenním životě (důležité právní vztahy a závazky z nich vyplývající, základní práva spotřebitele; styk s úřady)		VO-9-4-05p na příkladu vysvětlí, jak reklamovat výrobek nebo službu
VO-9-4-06 objasní význam právní úpravy důležitých vztahů – vlastnictví, pracovní poměr, manželství				
VO-9-4-07 uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy osobní přeprava, koupě, zhotovení, oprava, úprava či pronájem věci				
Svět práce (implementace Člověk a svět práce)				
ČSP-9-8-02 posoudí své možnosti při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravy	Žák: - uvědomuje si význam motivace při dosahování stanovených cílů - objasní vliv svých osobních vlastností na volbu profesní orientace - uvede, proč je vůle důležitá při dosahování cílů a překonávání překážek	Volba profesní orientace (základní principy sebepoznávání: osobní zájmy a cíle, tělesný a zdravotní stav, osobní vlastnosti a schopnosti, sebehodnocení, vlivy na volbu profesní orientace)	PČ - svět práce OSV1 - dovednosti pro učení a studium; schopnost hledat informace, řešit problémy OSV2 - zdravé a vyrovnané sebepojetí, co mě baví, co mi jde OSV3 - organizace vlastního času, plánování učení a studia; stanovování osobních cílů a kroků	ČSP-9-8-02p posoudí své možnosti v oblasti profesní, případně pracovní orientace přihlédnutím k potřebám běžného života

			k jejich dosažení (volba dalšího studia)	
--	--	--	--	--

9. ročník				
Očekávané výstupy z RVP ZV	Školní výstupy	Učivo	Průřezová témata, mezipředmětové vztahy	Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření
Člověk ve společnosti				
VO-9-1-04 uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích	Žák: - navrhne, jak efektivně a nenásilně řešit neshody nebo konflikty	Vztahy mezi lidmi (osobní a neosobní vztahy, mezilidská komunikace; konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášlivosti)	Vk - vztahy mezi lidmi a formy soužití; rizika ohrožující zdraví a jejich prevence P - rozmnožování, vývoj jedince OSV6 - vzájemné poznávání se ve třídě, rodině OSV7 - chování podporující dobré vztahy, empatie, respektování, podpora, pomoc; OSV8 - aktivní naslouchání, dovednosti pro verbální i neverbální sdělování, efektivní strategie asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci OSV10 - dovednosti řešení problémů a rozhodování se OSV11 - postoje a hodnoty a jejich projevy v chování lidí; pomáhající a prosociální chování	VO-9-1-04p respektuje mravní principy a pravidla společenského soužití VO-9-1-04p uplatňuje vhodné způsoby komunikace v různých životních situacích a rozlišuje projevy nepřiměřeného chování a porušování společenských norem
VO-9-1-06 rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá a aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášlivosti				
VZ-9-1-01 respektuje přijatá pravidla soužití mezi spolužáky i jinými vrstevníky a přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v komunitě	Žák: - uplatňuje zásady slušného chování - uplatňuje respekt k opačnému i stejnému pohlaví	Vztahy ve dvojici (kamarádství, přátelství, láska, partnerské vztahy, manželství a rodičovství)		VZ-9-1-01p chápe význam dobrého soužití mezi vrstevníky i členy rodiny

VZ-9-1-11 respektuje změny v období dospívání, vhodně na ně reaguje; kultivovaně se chová k opačnému pohlaví			MKV1 - problémy sociokulturních rozdílů v České republice a v Evropě	
VZ-9-1-12 respektuje význam sexuality v souvislosti se zdravím, etikou, morálkou a pozitivními životními cíli; chápe význam zdrženlivosti v dospívání a odpovědného sexuálního chování			MKV2 - předsudky a vžitě stereotypy, diskriminace osob; význam kvality mezilidských vztahů pro harmonický rozvoj osobnosti; tolerance, lidská solidarita MKV3 - rovnocennost všech etnických skupin a kultur; postavení národnostních menšin; projevy rasové nesnášenlivosti – jejich rozpoznávání a důvody vzniku	
VZ-9-1-14 vyhodnotí na základě svých znalostí a zkušeností možný manipulativní vliv vrstevníků, médií, sekt; uplatňuje osvojené dovednosti komunikační obrany proti manipulaci a agresi	Žák: - vyhodnotí možný manipulativní vliv vrstevníků - uplatňuje osvojené dovednosti komunikační obrany proti manipulaci a agresi - uplatňuje osvojené modely chování v situacích šikanování, týrání a sexuálního zneužívání - zaujímá odmítavé postoje ke všem formám brutality a násilí	Skryté formy a stupně individuálního násilí a zneužívání, sexuální kriminalita (Šikana a jiné projevy násilí, formy sexuálního zneužívání dětí, kriminalita mládeže, komunikace se službami odborné pomoci)	MKV4 - vstřícný postoj k odlišnostem MKV5 - odpovědnost a přispění každého jedince za odstranění diskriminace a předsudků vůči etnickým skupinám; nekonfliktní život v multikulturní společnosti; zohlednění potřeb minoritních skupin MV4 - rozpoznání názoru a postoje autora sdělení, rozpoznání manipulace MV5 - vliv médií na každodenní život, uspořádání dne, konverzační témata, postoje, chování	VZ-9-1-14p zaujímá odmítavé postoje ke všem formám brutality a násilí
Člověk jako jedinec				

VO-9-2-01 objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života	Žák: - popíše své životní cíle a plány - uvědomí si význam motivace pro životní kroky - analyzuje svůj charakter (Můj charakter - projekt)	Osobní rozvoj (Životní cíle a plány, Životní perspektiva, adaptace na Životní změny, sebezměna; význam motivace, aktivity, vůle a osobní kázně při seberozvoji)	P - Životní styl; vývoj jedince; rozmnožování Vk - změny v životě člověka a jejich reflexe, zdravý způsob života a péče o zdraví OSV1 - cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění, řešení problémů OSV2 - jak se promítá mé já v mém chování; druzí jako zdroj informací o mně; můj vztah k sobě samému; moje tělo, moje psychika ; zdravé a vyrovnané sebepojetí OSV3 - regulace vlastního jednání a prožívání; stanovování osobních cílů a kroků k jejich dosažení OSV4 - dovednosti pro pozitivní naladění mysli, dobrý vztah k sobě, zvládání stresu; hledání pomoci při potížích OSV6 - vzájemné poznávání ve třídě/skupině OSV7 - chování podporující dobré vztahy, empatie, respektování, podpora;	VO-9-2-01p chápe význam vzdělávání v kontextu s profesním uplatněním
VO-9-2-02 posoudí vliv osobních vlastností na dosahování individuálních i společných cílů, objasní význam vůle při dosahování cílů a překonávání překážek				
VO-9-2-03 kriticky hodnotí a vhodně koriguje své chování a jednání				
VO-9-2-04 popíše, jak lze usměrňovat a kultivovat charakterové a volní vlastnosti, rozvíjet osobní přednosti, překonávat osobní nedostatky a pěstovat zdravou sebedůvěru				VO-9-2-04p formuluje své nejbližší plány
VZ-9-1-09 projevuje odpovědný vztah k sobě samému, k vlastnímu dospívání a pravidlům zdravého Životního stylu; dobrovolně se podílí na programech podpory zdraví v rámci školy a obce	Žák: - zhodnotí hlavní faktory ovlivňující jeho zdraví a zdravý vývoj	Dětství, puberta, dospívání (tělesné, duševní a společenské změny)		VZ-9-1-09p respektuje zdravotní stav svůj i svých vrstevníků a v rámci svých možností usiluje o aktivní podporu zdraví
VZ-9-1-08 uplatňuje osvojené preventivní způsoby rozhodování, chování	Žák: - uvede způsoby šíření pohlavně přenosných nemocí	Ochrana před přenosnými chorobami (cesty přenosu nákaz a jejich prevence, náказы přenosné		VZ-9-1-08p svěř se se zdravotním problémem

a jednání v souvislosti s běžnými, přenosnými, civilizačními a jinými chorobami, svěří se se zdravotním problémem a v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc	- uplatňuje základní opatření při prevenci nákazy i šíření přenosných nemocí	krví sexuálním kontaktem)	OSV8 - aktivní naslouchání, dovednosti pro verbální i neverbální sdělování, efektivní strategie asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci OSV10 - dovednosti řešení problémů a rozhodování se OSV11 - postoje a hodnoty a jejich projevy v chování lidí; pomáhající a prosociální chování	
VZ-9-1-11 respektuje změny v období dospívání, vhodně na ně reaguje, kultivovaně se chová k opačnému pohlaví	Žák: - uvede příklady, jak vhodně reagovat na změny v psycho-sociální oblasti v období dospívání - vyhodnotí možná rizika předčasného pohlavního styku v dospívání pro tělesné zdraví, pro psychické zdraví, pro sociální rozměr zdraví - popíše souvislost mezi reprodukčním chováním, věrným vztahem, manželstvím, partnerstvím a možnou životní perspektivou	Sexuální dospívání a reprodukční zdraví (zdraví reprodukční soustavy, sexualita jako součást formování osobnosti, zdrženlivost, předčasná sexuální zkušenost, promiskuita, problémy těhotenství a rodičovství mladistvých, poruchy pohlavní identity)		
VZ-9-1-12 respektuje význam sexuality v souvislosti se zdravím, etikou, morálkou a pozitivními Životními cíli, chápe význam zdrženlivosti v dospívání a odpovědného sexuálního chování				
EV-9-1-02 respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí	Žák: - rozliší, které chování odpovídá a které překračuje sexuální normu (z hlediska věku, zdraví, práva, etiky, morálky, sociokulturního prostředí aj.)	Sexuální zdraví (sexuální identita, sexuální dospívání, plánované rodičovství, nezralé rodičovství, promiskuita, antikoncepce)		
EV-9-1-08 analyzuje etické aspekty různých Životních situací				
EV-9-1-09 se rozhoduje uvážlivě a vhodně v každodenních situacích a nevyhýbá se řešení osobních problémů				

EV-9-1-10 aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy				
Člověk, stát a hospodářství				
VO-9-3-07 rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků ze státního rozpočtu	Žák: - uvede příklady příjmů a výdajů státního rozpočtu - uvede příklady situací, ve kterých mohou občané žádat o dávky a příspěvky ze státního rozpočtu	Hospodaření (rozpočet státu, typy rozpočtu a jejich odlišnosti; význam daní)	Z - hospodářské prostředí M - finanční gramotnost OSV3 - regulace vlastního jednání a prožívání, osobní materiální přání (Opravdu potřebuji vše, co si přeji?); hospodaření s penězi	VO-9-3-07p uvědomuje si význam sociální péče o potřebné občany
VO-9-3-03 na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení	Žák: - na příkladech objasní možnosti hotovostního a bezhotovostního placení - diskutuje o výhodách a rizicích různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení	Peníze (formy placení)	OSV10 - dovednosti pro řešení problémů a rozhodování se v různých situacích OSV11 - analýza vlastních i cizích postojů a hodnot a jejich projevů v chování lidí	VO-9-3-03p ukáže na příkladech vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, vysvětlí, k čemu slouží bankovní účet
VO-9-3-04 vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít	Žák: - popíše funkce banky a uvede příklady jejich služeb - uvede příklady pojištění pro konkrétní rizikové situace - uvede příklady úspor, investic a spotřeby při nakládání s volnými finančními prostředky	Banky a jejich služby (aktivní pasivní operace, úročení, pojištění, produkty finančního trhu pro investování a pro získávání prostředků)	VMEGS2 - styl života v evropských rodinách (náklady na bydlení apod.) VMEGS3 - Evropská unie; čtyři svobody a jejich dopad na život jedince EV3 - vliv hospodářství na životní prostředí - ochrana přírody versus zisk EV4 - nerovnoměrnost života na Zemi (rozdílné podmínky prostředí a rozdílný společenský vývoj na	VO-9-3-04 uvede příklady služeb, které banky nabízejí
VO-9-3-05 uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu				
VO-9-3-06	Žák:	Principy tržního hospodářství		

na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz	- objasní princip nabídky a poptávky - na příkladu vysvětlí, jak nabídka a poptávka ovlivňuje cenu - na příkladu vysvětlí, jak se stanovuje cena na základě nákladů a z čeho se skládá - na příkladu vysvětlí, co je inflace a jaký je její vliv na reálnou hodnotu peněz	(nabídka, poptávka, trh, tvorba ceny, inflace; podstata fungování trhu)	Zemi; příčiny a důsledky globalizace, udržitelnost rozvoje) MV1 - kritický přístup ke zpravodajství a reklamě; hledání rozdílů mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením; chápání podstaty mediálního sdělení – reklama na půjčky apod. MV2 - rozpoznání faktického a fiktivního obsahu sdělení, prezentování zkreslené reality v médiích MV4 - identifikování názorů a postojů autora sdělení; výrazové prostředky a jejich uplatnění pro vyjádření či zastření názoru a postoje i pro záměrnou manipulaci	
EV-9-1-08 analyzuje etické aspekty různých životních situací	Žák: - rozumí pojmu hodnota a uvažuje o rozumném nakládání s penězi	Ekonomické hodnoty (zájem o otázky národního hospodářství, vztah mezi ekonomikou a etikou, peníze jako prostředek nebo cíl, rozvíjení ekonomických činností - šetrnost, podnikavost)		
Člověk, stát a právo				
VO-9-4-01 rozlišuje nejčastější typy a formy států a na příkladech porovnává jejich znaky	Žák: - uvede příklad unitárního státu a federace, popíše a porovná jejich základní znaky - vlastními slovy vyjádří rozdíl mezi monarchií a republikou - na příkladu uvede povinnosti občana při obraně státu	Právní základy státu (znaky státu, typy a formy státu, obrana státu)	D - historické typy státu	
VO-9-4-03 objasní výhody demokratického	Žák: - uvede příklady demokratického	Principy demokracie (znaky demokratického způsobu	VDO1 - škola jako model otevřeného a demokratického společenství, formy participace žáků na životě školy, aktivní zapojení žáků do žakovského parlamentu	

způsobu řízení státu pro každodenní život občanů				
VO-9-4-04 vyloží smysl voleb do zastupitelstev v demokratických státech a uvede příklady, jak mohou výsledky voleb ovlivňovat každodenní život občanů	způsobu řízení státu v každodenním životě - vlastními slovy vyjádří význam voleb do zastupitelstev - vlastními slovy objasní, proč je důležité účastnit se voleb	rozhodování a řízení státu, význam politického pluralismu, význam a formy voleb do zastupitelstev)	VDO2 - práva a povinnosti občana, Listina základních práv a svobod; základní principy a hodnoty demokratického politického systému; vzájemná komunikace a spolupráce VDO3 - obec jako základní jednotka samosprávy státu, společenské organizace a hnutí; volební systémy, demokratické volby a politika (parlamentní, krajské, komunální volby) VDO4 - principy demokracie; význam ústavy jako základního zákona země MV1 - kritický přístup ke zpravodajství a reklamě; hledání rozdílů mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením; chápání podstaty mediálního sdělení MV2 - rozpoznání faktického a fiktivního obsahu sdělení, prezentování zkreslené reality v médiích MV4 - identifikování názorů a postojů autora sdělení; výrazové prostředky a jejich uplatnění pro vyjádření či zastření názoru a postoje i pro záměrnou manipulaci - předvolební kampaně	VO-9-4-04p vyjmenuje základní práva a povinnosti občanů

			MV5 - role médií v každodenním životě jednotlivce (vliv na uspořádání dne, konverzační témata, postoje, chování, politiku)	
Mezinárodní vztahy, Globální svět				
VO-9-5-01 popíše vliv začlenění ČR do EU na každodenní život občanů, uvede příklady práv občanů ČR v rámci EU i možných způsobů jejich uplatňování	Žák: - uvede příklady svobody pohybu osob, zboží, práce, kapitálu v EU - uvede příklady situací, ve kterých může občan EU uplatňovat svá práva	Evropská integrace (podstata, význam, výhody, Evropská unie a ČR)	Z - společenské a hospodářské prostředí D - evropská integrace v datech P - základy ekologie VMEGS1 - naši sousedé, život v jiných zemích VMEGS2 - Evropa a svět, státní a evropské symboly; Den Evropy VMEGS3 - kořeny a zdroje evropské civilizace; evropská integrace, Evropská unie; čtyři svobody a jejich dopad na život jedince; mezinárodní organizace EV3 - právní řešení ochrany přírody a kulturních památek v EU a ve světě; ochrana krajiny na sportovních akcích (zásady MOV), dlouhodobé programy zaměřené na ekologii (EVVO, Agenda 21 EU)	VO-9-5-01p uvede příklady základních práv občanů ČR v rámci EU a způsoby jejich uplatňování
VO-9-5-02 uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky	Žák: - uvede příklady projevů globalizace - diskutuje o kladech a záporech globalizace	Globalizace (projevy, významné globální problémy)	OSV8 - vedení diskuse EV3 - doprava a globalizace, vliv na životní prostředí	

VO-9-5-03 objasní souvislosti globálních a lokálních problémů	- diskutuje o hlavních příčinách a možných důsledcích globálních problémů - popíše, jak se některé globální problémy projevují v jeho okolí - uvede příklady mezinárodního terorismu - uvede situace, ve kterých se Armáda ČR podílí na národní a mezinárodní obraně		EV4 - nerovnoměrnost života na Zemi (rozdílné podmínky prostředí a rozdílný společenský vývoj na Zemi; příčiny a důsledky globalizace, udržitelnost rozvoje) MV5 - vliv médií na každodenní život, uspořádání dne, konverzační témata, postoje, chování	
EV-9-1-08 analyzuje etické aspekty různých životních situací	Žák: - zodpovědně přistupuje k přírodě a životnímu prostředí - diskutuje o formách prosociálního chování vzhledem k zemím třetího světa - diskutuje o formách prosociálního chování v multikulturním prostředí	Ochrana přírody a životního prostředí (úcta k životu ve všech jeho formách, citový vztah člověka k přírodě, vnímání krásy a mnohotvárnosti přírody zodpovědnost za životní prostředí) Uplatnění komplexní prosociálnosti (bída světa, informovanost o situaci zemí třetího světa, vztah k menšinám, využití prosociálnosti v multikulturní společnosti, pozitivní vztah k diverzitám)	OSV1 - cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění – vnímání krásy přírody OSV3 - regulace vlastního jednání za účelem aktivní ochrany životního prostředí OSV11 - vnímání významu i vlastní odpovědnosti za ochranu životního prostředí EV1 - ekosystémy (význam, změny lidskou činností, druhová rozmanitost) EV2 - základní podmínky života, význam vody, ovzduší, půdy pro život; biodiverzita (význam, ohrožování a ochrana ve světě i u nás), EV3 - vliv lidských aktivit na životní prostředí, ochrana životního prostředí EV4 - zajišťování ochrany prostředí (instituce, nevládní	

			organizace, lidé); příčiny, důsledky a řešení ekologických problémů	
Svět práce (implementace Člověk a svět práce)				
ČSP-9-8-03 využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného vzdělávání	Žák: - se orientuje v informačních zdrojích ohledně volby povolání - se orientuje v poradenských službách ohledně volby povolání	Volba profesní orientace (informační základna pro volbu povolání, práce s profesními informacemi a využívání poradenských služeb)	PČ - svět práce Z - znalost regionu (hospodářské prostředí) Čj - čtení (věcné, kritické) Inf - vyhledávání informací a komunikace OSV1 - dovednosti pro učení a studium; schopnost hledat informace, řešit problémy OSV2 - zdravé a vyrovnané sebezpojetí, co mě baví, co mi jde OSV3 - organizace vlastního času, plánování učení a studia; stanovování osobních cílů a kroků k jejich dosažení (volba dalšího studia) OSV5 - rozvoj kreativity (pružnost nápadů, originalita, schopnost vidět věci jinak, uvést nápady do reality), tvořivost v mezilidských vztazích OSV8 - komunikace v různých situacích, vedení dialogu –	ČSP-9-8-03p využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného dalšího vzdělávání
ČSP-9-8-01 orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí	Žák: - se orientuje v pracovní náplni vybraných profesí - diskutuje o příležitostech na trhu práce	Trh práce (povolání lidí, druhy pracovišť, pracovních prostředků, pracovních objektů, charakter a druhy pracovních činností; požadavky kvalifikační, zdravotní a osobnostní; rovnost příležitostí na trhu práce)		ČSP-9-8-01p orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí, v učebních oborech a středních školách
ČSP-9-8-04 prokáže v modelových situacích schopnost prezentace své osoby při vstupu na trh práce				ČSP-9-8-04p prokáže v modelových situacích prezentaci své osoby při ucházení se o zaměstnání; byl seznámen s právy a povinnostmi zaměstnanců a zaměstnavatelů; byl seznámen s možnostmi využití poradenské pomoci v případě neúspěšného hledání zaměstnání
ČSP-9-8-01 orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí	Žák: - se orientuje v přehledu studijních oborů - prokáže v modelových	Možnosti vzdělávání (náplň učebních a studijních oborů, přijímací řízení, informace a poradenské služby)		ČSP-9-8-01p orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí,

	situacích schopnost prezentace své osoby při vstupu na trh práce	Zaměstnání (pracovní příležitosti v obci (regionu), způsoby hledání zaměstnání, psaní Životopisu, pohovor u zaměstnavatele, problémy nezaměstnanosti, úřady práce, práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů)	dovednosti na pohovor u zaměstnavatele apod.	v učebních oborech a středních školách
ČSP-9-8-03 využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného vzdělávání	- orientuje v nabídce pracovních míst v regionu - má přehled o službách úřadu práce - umí vyhledat informace v zákoníku práce		MV1 - chápání podstaty sdělení; vyhledání relevantních informací MV5 - organizace a postavení médií ve společnosti; financování; vliv médií na každodenní život	ČSP-9-8-03p využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného dalšího vzdělávání
ČSP-9-8-01 orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí	Žák: - vytvoří na základě předložených zásad podnikatelský záměr - se orientuje v základních formách podnikání	Podnikání (druhy a struktura organizací, nejčastější formy podnikání, drobné a soukromé podnikání)		ČSP-9-8-01p orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí, v učebních oborech a středních školách